

Egy japán katolikus regényíró Isten-képe – Endo Suszaku

A 110 milliós népességű japán nemzetben a 240 000 katolikus olyan, mint csöpp a tengerben. Annál meglepőbb, hogy Japán legolvasottabb regényírói között egész sor katolikus író található. Gondolatviláguk félreérthetetlenül keresztény. Éppen ebben van vonzóerejük az irányt és értelmet kereső japán társadalomban. A katolikus írók között a legismertebb Japánban is, külföldön is, Endo Suszaku. (A japánoknál, úgy mint a magyaroknál, a vezetőknév áll elől. Angolos átírással Endo neve: Shusaku Endo lenne.)

Endo 1923-ban született, ma is nagyon termékeny író. Egymás után jelennek meg cikkei és könyvei. Előadásainak, interjúinak se szeri, se száma. Endo gyermekkorában lett keresztény. Édesanyja boldogtalan házasságban élt. Férjétől elválva talált rá a katolikus hitre. Anyjával együtt, kis elemista korában vette fel Suszaku a kereszténység szentségét. Így hát nem saját elhatározásából választotta a keresztény hitet, hanem anyja hatására szinte magától csöppent bele a katolikus egyházba. Mikor aztán az élénk értelmű fiú felnövekedett, egyetemista lett, és belekerült a nagy, nem keresztény japán társadalomba, csodálkozva fedezte fel, hogy mennyire nem illik a kereszténység akkori nyugatias formájában a japán érzés- és gondolatvilághoz. Úgy érezte magát, mint akire egy nem reá szabott ruhát húznak. A testhez nem illő öltöny mindenütt feszül, mindenütt szorít. Mégis, bár Endo sokat szenvedett emiatt a feszültség miatt, és nemegyszer már azon volt, hogy feladja keresztény hitét, valami mindig visszatartotta ettől a lépéstől. Úgy érezte és úgy érzi most is, hogy Valaki vonzza, húzza őt. Endo hiszi, hogy anyján és sok-sok más jó emberen keresztül Isten hívta őt magához. Ezért érzi lehetetlennek, hogy elhagyja Őt.

Endo nagy sikerű regényei egymás után jelennek meg. Milliós olvasótábora van. Témáit sokszor Jézus életéből vagy a japán keresztények történelméből meríti. 1983-ban jelent meg könnyed, párbeszédes stílusban írt kis könyve: *Ki számomra az Isten?* E könyv főbb gondolatait követve megismerhetjük Endo világnézetét.

Endo hite személyes hit. A tudatalatti világból feltörő élményei ösztökélik őt a hitre. Néha felébred éjszaka és eszébe jutnak azok az emberek, akiknek jóvátehetetlen kárt okozott tetteivel, és akiktől most már nem tud bocsánatot kérni, mert vagy meghaltak, vagy elérhetetlenek. Ilyenkor nem marad más hátra, mint az, hogy Őneki ajánlja ezeket a megbántott embereket. Őtöle kérjen bocsánatot, Őhöz imádkozzék értük. Istent nem lehet úgy felfogni és magunk elé állítani, ahogyan önmagában van. A fontos az, hogy megtapasztaljuk Isten működését, cselekvését mibennünk.

Endo úgy érzi, hogy az ő számára Isten Jézus Krisztusban lett foghatóvá. Ezért mutat egész írói működésében olyan nagy érdeklődést Jézus iránt. Endo egyáltalán nem ütközik meg azon, hogy az újszövetségi Szentírás szerzői „költői szabadsággal” rajzolták meg Jézus alakját, mindegyikük a maga módján. Mint regényíró jól tudja, hogy az ilyen költői szabadsággal teremtett mű sokkal mélyebben fejezi ki az igazi valóságot, mint egy csupán tárgyilagos beszámoló. Jézus valóságos alakja oly gazdag, hogy ezernyi Jézus-kép sem tudja kimeríteni mélységeit. Ezért teljesen jogos, hogy minden kornak, minden népnek, sőt minden egyes hittudósnak és kereszténynek meglegyen a maga sajátos Jézus-képe. „Így hát nekem is van jogom arra, hogy legyen egy saját

Jézus-képem” – kiált fel Endo. „Az én Jézusom a szelíd, jóságos, szerető, megbocsátó Jézus”. Tudja jól, hogy Jézusnak más vonásai is vannak, de számára ezek a legfontosabbak, mert Jézusnak ebben a formájában látja meg, hogy milyen is valóban Isten. A keresztények Istent sokszor csak szigorú, ítélő, engedelmességet követelő Atyaként tisztelték. Jézus alakjában, szavaiban és tetteiben azonban inkább Isten anyai vonásai jelennek meg. A Jézus által nyilatkoztatott Isten együtt sír a sírókkal, együtt szenved a szenvedőkkel, megérti a bűnösöket elesetségükben, és megbocsátja minden bűnüket. Velünk van mindig, segít és vigasztal.

Jézus csodákat is művel, de Endo szerint Jézus legnagyobb csodája az, hogy a gyenge, megbízhatatlan, tévelygő apostolok és tanítványok a Jézussal való találkozástól a vértanúságot is vállalták. Megszabadultak önzésüktől, képesek lettek másokért élni, másokat szeretni. Ilyen csodákat most is művel az Isten. Nincs nagyobb csoda annál, mint hogy például egy Kolbe atya a saját életét adja cserébe fogolytársa életéért. Ilyenre saját erejéből nem képes az ember. Ez Isten műve az emberben.

Endo csodálja a gyenge tanítványok erőssé válását, annál is inkább, mert önmagát gyenge, esendő embernek tudja. Ezért nem vonzza őt a buddhizmus. Buddha teljes lelki nyugalommal távozott e világból, de Endo fél a haláltól, és tudja, hogy rettegni fog, amikor szemben találja magát vele. Talán majd olyan lesz az útja a halál felé, mint a getszemáni Jézusé volt, aki félve, remegve, vért verejtékezve fogadta sorsát. A buddhizmusban a bűn azért rossz, mert kárt okoz a bűnözőnek. A kereszténységben viszont azért rossz a bűn, mert másoknak okoz kárt, másokat bánt meg. Ez a bűn fogalom sokkal mélyebb, mert a bűn lényegét a szeretet hiányában látja. Endo szereti a világot. Nem tudna úgy elszakadni tőle, ahogy ezt a buddhizmus megköveteli. A buddhizmus által tanított „üresség”-ből hiányzik az élet lüktetése. „Ezért nem vagyok buddhista, hanem keresztény” – írja.

Endo tehát meggyőződéssel kereszténynek vallja magát, de egyáltalán nem állítja, hogy mintaszerű keresztény. Minthogy tudatában van saját gyengeségének, ezért szokott regényei „hősei”-ként is olyanokat választani, akik semmiképpen nem „hősök”, hanem ellenkezőleg, gyenge, esendő, balga emberek. Leghíresebb regényének, a *Csimmokunak* (Silence, Némáság) a főhőse egy 16. századbéli spanyol katolikus hit hirdető, akit elfognak a keresztényüldözés alatt. Látja a többi keresztény kínzását és fél saját megkínzásától, ezért végül is a hittagadás jeleként rátaapos egy Krisztus-képre. Amikor odateszik a pap lába elé a poroszlók a Jézus-képet és unszolja, hogy tapossa meg, egyszerű csak megszólal Jézus, aki eddig „hallgatott” (innen a regény címe), mikor híveit kínozták és ölték: „Csak taposs rám nyugodtan. Én azért jöttem e világra, hogy megtapossanak.”

Keresztények részéről sok kritika érte Endót emiatt a jelenet miatt. Ő azzal védekezik, hogy regényében csupán azt írta meg őszintén, ami valószínűleg vele magával történne, ha hasonló helyzetbe kerülne. „Ha engem odahurcolnának például az Unzen-hegy forró kénforrásaihoz – mint ahogy a 16. századbéli japán keresztényekkel tették, és hátukba sebeket vágva abba öntözgették nap mint nap az égető, maró, bugyborékolva forró kénes vizet –, én nem tudnék úgy kitartani, mint sok vértanú tette, hanem kibuggyanna számból a hittagadás, hogy így megmeneküljek a kínoktól. Utána persze mindjárt megbánnám, amit tettem, és újra kereszténynek vallanám magamat, és így minden ugyanúgy előlről kezdődne” – írja.

Másik híres regényének, *A Holt Tenger partjának* a főhőse egy vézna, félénk lenygel szerzetes. Ez a könyv párhuzamos fejezetekben írja le Jézus életét és ennek a szerzetesnek a második világháború alatti élményeit, előbb Japánban, utóbb Európában. Az utolsó fejezetben egybefolyik a két történet. A kis szerzetes egy hitleri haláltáborban remegve, félelmében vizeletét kiengedve botorkál a gázkamra felé, amikor egyszerre csak megjelenik mellette valaki, aki ugyancsak remegve botorkál a halál felé: Jézus. Ez a Jézus velünk van a legnagyobb elesetségekben is.

Endo azonban maga is érzi, hogy a Jézussal való találkozás valami titokzatos erőt ad a gyöngé embernek. Ezért újabb regényeiben Krisztus által megerősített emberalakok is vannak. *Puska és kereszt* című történelmi regényének főszereplője Kibe Péter, egy japán fiatalember, akit száműznek Japánból keresztény hite miatt. Kibe gyalog elvándorol Ázsián keresztül Rómaig, hogy ott elnyerje a jezsuita rendbe való felvételét és a pappá szentelést. Mint fiatal pap visszatért Japánba, hosszú éveken keresztül bujdokolva szolgálta a híveket; végül elfogták, napokon keresztül fejjel lefelé egy bűzös gödörbe lógatták, és mikor mindvégig kitartott hitvallásában, kivégezték. Endo másik újabb regényének főhőse egy spanyol hithirdető, aki elfogatása után mindvégig kitart hitében, és mikor a máglyán már égnék körülötte a lángok, felkiált: „Az én életem élet volt!”

Igazi, emberi élet: ez Endo nagy témája. Szereti az életet és ezért hisz az örök életben. Sokszor ír Jézus feltámadásáról. Ez a feltámadás nem Jézus földi életformájának újratekintése, hanem Jézus visszatérése a nagy, isteni életbe. Számunkra is nyitva áll ez az út. Isten kebelében majd találkozunk szeretteinkkel. Endo számára, aki forrón szerette és szereti édesanyját, ez a remény sokat jelent. Igaz, az író fél is a haláltól és az azt követő isteni ítélettől. De az Isten irgalmába vetett rendíthetetlen hite optimistává teszi. „Én azt hiszem, hogy az emberek 99,9 százaléka üdvözülni fog. Bármilyen nagy bűnös is valaki, ha megbánja bűnét, akár a halál percében is, irgalmat talál az Istennél” – vallja. Ezért szereti Endo a gyónás szentségét. Gyakori európai utazásait egy-egy jó gyónásra szokta felhasználni. A gyónás utáni felszabadulás élménye számára nagy kincs.

Endót nem nagyon érdeklik a mai keresztény teológia divatos irányai. Untatják azok a japán teológusok, akik csak a nyugaton tanult teológiai elméleteket ismétlik. A nagy világtörténelmi, üdvösségtörténelmi távlatok se nagyon lelkesítik. Számára az a fontos, hogy Jézus halála megtanított arra, mi az igazi szeretet. A szeretet gyengének tűnik e világban és nem hajt sok hasznot. De mégis, egyes-egyedül a szeretet számít.

Endo most sokkal otthonosabban érzi magát a kereszténységben, mint fiatalkorában. Sikertörténet a maga számára japán emberhez illő katolicizmust kialakítani. Nem szándékosan és tervszerűen igyekszik japánosítani a kereszténységet, hanem egész egyszerűen azt írja le könyveiben, hogy ő, aki ízig-vérig japán, miképpen éli meg Jézust és a keresztény valóságot. „Könyveimet nem azzal a szándékkal írom, hogy másokat a keresztény hitre térítsek – mondja –, de persze mindig nagyon örülök annak, ha valaki könyveim olvasása révén rátalál a Jézushoz vezető útra. Feleségem házasságkötésünkkel nem volt keresztény, de egy szép napon a katolikus hitre tért. Nem azért, mert engem példás kereszténynek tartott. Erről szó sincs. Ellenkezőleg, feleségem azért lett katolikus, mert látta, hogy egy ilyen semmirekellő, gyenge fickó, mint én is, lehet igazi keresztény.” Endo őszintesége lefegyverző. Ez az őszinteség az egyik oka nagy népszerűségének a japán fiatalok között, akik gyűlölnék minden nagyozást és pózozást.

Endo felfogása a kereszténységről kétségtelenül egyoldalú és teológiai is sok kívánnivalót hagy maga után; de nagy érdeme, hogy a kereszténység leglényegesebb magvát vonzó formában mutatja be. Igen sok japán az ő könyvei révén kerül először érintkezésbe a kereszténységgel. Olvasói érzik, hogy itt egy új világgal találkoznak, és valami visszhangzik szívük-lelkük legmélyén. Felfigyelnek erre az új világra és útnak indulnak. Isten vezeti őket. „Bízom Isten vezetésében – írja Endo. – Te talán nem törödsz Istennel, de Isten törődik veled.” Endo Istene: jó Isten. Ebben hasonlít Jézushoz. Mert Jézus is elsősorban ezt akarja mondani nekünk: „Isten jó!” (Mk 10,18).